

- розширення використання надремонтних телиць для додаткового надходження помісного поголів'я;
- розширення інтенсивного вирощування та відгодівлі молодняку худоби, особливо у фермерських господарствах;
- поглиблення спеціалізації господарств на виробництві яловичини; доведення розмірів ферм у сільськогосподарських підприємствах з відгодівлі великої рогатої худоби не менше, ніж до 2-3 тис. голів, а комплексів – від 3 до 6 тис. голів;
- розширення племінної бази м'ясного спеціалізованого скотарства за рахунок удосконалення діючих та організації нових репродукторів худоби м'ясного напрямку;
- підвищення економічної ефективності виробництва яловичини на основі зниження затрат на одиницю продукції та удосконалення взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками і переробними підприємствами.

Список використаних джерел:

1. Кондратюк О. І. Розвиток сільського господарства України в умовах продовольчої кризи / О. І. Кондратюк // Економіка АПК. – 2012. – №1. – С. 128.
2. Концепція розвитку м'ясного скотарства України на період до 2010 року / Ю.Ф. Мельник. – К., 1999. – 66 с.
3. Місюк М. В. Формування та розвиток регіонального ринку продукції скотарства: монографія / М.В. Місюк. – Херсон: Видавець Грінь Д.С., 2013. – 344 с.
4. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / М.В. Зубець та ін. – К.: Аграр. наука, 2005. – 176 с.

Рецензент – д.е.н., професор Чикурикова А. Д.

УДК 658.14: 330.338:439

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЗЕРНА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Корженівська Н. Л., к.е.н., доцент, докторант

Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті розкривається сутність і значення сучасних тенденцій розвитку товаровиробників зерна, були виявлені найважливіші фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства. Зазначено, що саме грошові надходження від реалізації зерна на світовому ринку спроможні забезпечити товаровиробникам економічне зростання та фінансову стабільність, як похідні якісної системи економічної безпеки в умовах мінливого ринкового середовища та трансформаційних змін у економіці.

Вивчено особливості забезпечення економічної безпеки та проблеми вітчизняних товаровиробників зерна із виходом на світовий ринок та запропоновано рекомендації щодо врахування цих особливостей з метою інноваційного розвитку ринку зерна в умовах глобалізації, реструктуризація експорту за рахунок збільшення переробної продукції.

The paper reveals the essence and significance current trends of development the commodity grain, were found the most important factors affecting the economic safety of the enterprise. Indicated that it is cash receipts from the sale of grain on the world market producers can ensure economic growth and financial stability eas derivatives of economic security in a changing market environment and transformational change in the economy.

The features of economic security and the problem of domestic grain producers with access to the global market and provides recommendations on including these features to innovative development of the grain market in the context of globalization , restructuring exports by increasing manufacturing output.

Постановка проблеми. В сучасних умовах економічних перетворень здійснюється активний пошук нових підходів до формування ефективного розвитку підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності. Грошові надходження від реалізації зерна, як основна складова забезпечення економічної безпеки підприємства, на світовому ринку спроможні забезпечити товаровиробникам економічне зростання та фінансову стабільність, як похідні якісної системи економічної безпеки в умовах мінливого ринкового середовища та трансформаційних змін у економіці.

Важливою формою прояву процесів глобалізації є виникнення міжнародної системи регулювання світового господарства. В умовах створення глобальних механізмів відтворення формується єдиний економічний і правовий простір, уніфікується промислова, митна, валютна, соціальна та екологічна політика розвинених країн, відбувається стандартизація способу життя, системи потреб у масштабах всієї планети. Велике значення у цих процесах належить МВФ, Світовому банку, міжнародним конференціям (Світовому економічному форуму). Провідним фактором міжнародної системи регулювання світової економіки є ГАТТ/СОР, яка створює правову основу світової торгівлі, сприяє її лібералізації. Так, результати глобалізації, як розвиток нових форм міжнародного поділу праці, зростання руху капіталів, лібералізація світової торгівлі, посилення конкуренції прискорюють економічний розвиток країн, сприяють зростанню добробуту їх народів. Це привело до зростання реального валового світового продукту за останню чверть ХХ ст. більше як у два рази [1, с. 24].

Оскільки зерновиробництво є стратегічною та експортоорієнтованою галуззю сільського господарства країни, актуальним постає питання дослідження особливостей, які виникають у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств-зерновиробників в умовах глобалізації світового господарства та формування і послідовної реалізації зовнішньоекономічної стратегії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної безпеки підприємств досліджуються багатьма науковцями та практиками. У своїх роботах молоді науковці та провідні вчені, аграрії-виробники розглядають різноманітні підходи до визначень, складових, обґрунтування факторів, що впливають на економічну безпеку підприємств. Існує велика кількість наукових публікацій, змістовних монографій, навчальних посібників, присвячених темі економічної безпеки. Зокрема, Агафонов Б.Б., Буришев С.А., Лутаев І.В., Прохоров С.Л. розкрили питання концепції безпеки; Бандурка О.М., Ващенко Н.В., Гічова Н.Ю., Донець Л.І., Заїчковський А.О., Іванюта Т.М., Козаченко Г.В., Ляшенко О.М., Малик М.Й., Мунтіян В.І., Ординський В.Л., Пастернак-Таранушенко С., Пономарьов В.П., Пугачов М.І., Самойленко А.Г. здійснили змістовний аналіз економічної безпеки підприємств. Проте, на нашу думку, майже відсутнє висвітлення у науковій літературі економічної безпеки товаровиробників зерна, її особливостей в умовах глобальних ринкових перетворень, що зумовило актуальність проведених досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є комплексне вивчення та обґрунтування значущості особливостей забезпечення економічної безпеки товаровиробників зерна в сучасних умовах ринкової глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека будь-якого підприємства включає в себе комплекс складових та різноманітний спектр чинників впливу на її стан. За визначенням науковців поняття економічної безпеки включає:

- захист проти економічних злочинів. Дуже часто забезпечення ЕБП зводять до протистояння, захисту від різного роду економічних злочинів (крадіжки, шахрайство, фальсифікації, промислове шпигунство і т.д.). Поза сумнівом, ці загрози дуже важливі і повинні постійно аналізуватися і враховуватися, але зводити ЕБП лише до цього не можна. Це поняття ширше і більш ємке [2];

- стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Підприємство - це в першу чергу - об'єкт економічних відносин. Власник підприємства, в першу чергу ставить результатом діяльності підприємства - досягнення поставленої ним мети, яка, як правило, носить економічний характер. Чи виникатимуть в процесі цього досягнення які-небудь загрози, чи вестиметься з ними боротьба, як вона вестиметься - власникові, швидше за все, однаково. Боротьба з загрозами, як така, найчастіше не є метою створення і володіння підприємством, ведення ним економічної діяльності. Втім, міркування про економічну доцільність ведення боротьби з загрозами напевно викличе інтерес власника, оскільки це безпосередньо зачіпає його матеріальні інтереси, оскільки ведення цієї боротьби вимагає здійснення витрат, а виграш неочевидним [3];

- стан ефективного використання ресурсів або потенціалу. Підхід, який намагається уникнути вживання поняття загрози у визначенні ЕБП, базується на економічних поняттях досягнення мети, функціонування підприємства, тобто є ресурсно-функціональним підходом. У визначенні економічної безпеки підприємства з точки зору цього підходу не згадана можливість використання некорпоративних ресурсів забезпечення ЕБП, наприклад державних правоохоронних органів, системи регулювання торгових та виробничих відносин. Також неможливо визначити чи є швидкий, динамічний розвиток підприємства або навпаки, застій, стабільним функціонуванням;

- наявність конкурентних переваг. Підхід, прихильники якого вважають, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням забезпечать йому певний рівень економічної безпеки [4];

- реалізація і захист економічних інтересів. Відносно більш новий підхід, що заснований на реалізації і захисті економічних інтересів підприємства визначає ЕБП як захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємства, його кадрового і інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, який забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру [5].

Усі вищевикладені підходи є аргументованими, та вважаємо в умовах сьогодення необхідно комплексно підходити по питання економічної безпеки підприємства, враховуючи усі складові даного поняття.

Система економічної безпеки кожного підприємства ґрунтується на його

індивідуальних особливостях. Розробляючи чи удосконалюючи цю систему, необхідно врахувати галузь, в якій функціонує підприємство, форму власності, розмір, ресурсне забезпечення та ресурсний потенціал, управлінську складову. Наше дослідження присвячене товаровиробникам зернової продукції і з першого погляду можна сказати, хіба є проблеми в нашій країні з зерном?

Наразі українські компанії ведуть експортні та імпорتنі операції щодо продовольства з понад 50 країнами світу. Позитивне сальдо агропродовольчої продукції сприяє покращенню ситуації зі станом платіжного балансу держави. За останні десять років частка України в світовому експорті зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії суттєво зросла. У структурі українського експорту переважає продукція рослинництва, найбільша частка якої припадає на зернові та соняшникову олію [6].

Проте потрібно наголосити, що на ринку зернових спостерігається його безсистемність, що дозволяє констатувати ризикованість виробництва зернових окремими категоріями господарств, що зумовлено втратою ними прибутків, зокрема, у зв'язку з великими, подекуди необґрунтованими коливаннями цін.

Незважаючи на наявність достатнього законодавчого і нормативно-правового забезпечення щодо державної підтримки сільськогосподарського виробництва, державній політиці у цій сфері притаманна низка проблем, основні з яких полягають у зменшенні фінансування заходів прямої підтримки аграрного сектору, а саме: у 2012 р. передбачено спрямування 2,82 млрд. грн., що на 31 % менше, ніж у 2011 р., і значно менше суми, яку Україна може виділяти згідно домовленості з СОТ [7].

Зернові культури в Україні займають майже 16 млн. га, що становить близько 57 % у структурі всіх посівних площ. За даними аналітичного огляду Національного інституту стратегічних досліджень, загалом сільське господарство демонструє негативну динаміку у 2012 р. Протягом січня-травня приріст виробництва, порівняно з попереднім роком, був низьким, але позитивним (до 121,5 %). Різке зростання індексу сільськогосподарського виробництва відбулось у червні, що обумовлено більш ранніми нинішнього року термінами збирання врожаю основних культур. Проте вже з липня результативні показники діяльності галузі погіршилися. За січень-листопад 2012 р. обсяги виробництва скоротились на 4,8 %. Це відбулося насамперед за рахунок високої бази порівняння, адже 2011 р. для сільськогосподарського виробництва став рекордним за валовим збором основних сільськогосподарських культур. Станом на 1 жовтня 2012 р. зібрано на 19,1 % менше зернових та зернобобових культур, ніж торік. Позитивною для сільського господарства є тенденція поступового зростання виробництва продукції тваринництва, обсяги якої за 11 місяців 2012 р. збільшилися на 3,2 %. Такого результату вдалося досягти за рахунок впровадження державної підтримки розвитку галузі у формі доплат дрібним фермерам та особистим селянським господарствам за збереження молодняку великої рогатої худоби [8, с. 11-12]. Подальше нарощення виробництва продукції тваринництва безумовно позитивно впливатиме на загальний баланс зернових, розвиток комбікормової галузі, відновлення внутрішнього кормового споживання зерна.

Особливості економічної безпеки товаровиробників зерна лежать у багатовекторній площині. Основа їх ресурсного потенціалу – земля. Багато вчених б'ють на сполох: аграрії ігнорують дотримання агротехнології вирощування культур. Погоня за прибутком виснажує ґрунти та у перспективі призводить до унеможливлення виробництва високоякісної, конкурентоспроможної продукції. Втім, товаровиробників можна зрозуміти, в умовах мінливого ринкового середовища, постійного здорожчення паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив, техніки, високоякісного насіння вони намагаються отримати прибутки та мати резерви для подальшого розширеного відтворення. За даними Державної служби статистики рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств від основної діяльності у 2012 р. скоротився на 6,7 % і не враховуючи бюджетні дотації і доплати становив 19,7 % проти 26,4 % у попередньому році.

Зернова галузь України, як ми відмічали, є експортоорієнтованою. Початок глобалізаційних змін можна ототожнювати з вступом України 5 лютого 2008 року до Світової організації торгівлі, який затверджено протоколом Женевської Генеральної Ради СОТ. За роки членства в організації відбуваються і позитивні, і негативні процеси на ринку зерна.

З року в рік нарощуються потужності вивозу збіжжя за рубіж. За підсумками 2011 р. експорт сільськогосподарської продукції (група 1-24 УКТ ЗЕД) склав \$12,8 млрд, імпорт – \$6,3 млрд, що забезпечило додаткове надходження валютної виручки в Україну у сумі \$6,5 млрд при загальному від'ємному зовнішньо-торгівельному сальдо країни \$14,2 млрд. Така позитивна динаміка «аграрного» зовнішньо-торгівельного сальдо була досягнута значною мірою за рахунок активного нарощування експорту зерна та технічних культур (до \$5,5 млрд) [9].

Посилення економічної безпеки товаровиробників зерна полягає у використанні ними усього потенціалу законодавчої, нормативно-правової та інформаційної бази для захисту від невинуватених ризиків та зменшення реальних та потенційних загроз діяльності. Важливим бачимо необхідність зосередження уваги на продовольчій та митній безпеці. З метою уникнення ризиків при експортно-імпортних операціях з зерном потрібно здійснювати кількісні обмеження та контролювати їх дотримання, регулювати митні тарифи на підставі визначення граничних цін.

Квотування на ринку зерна з метою створення достатніх внутрішніх запасів було введено в Україні з жовтня 2010 року і діяло до 1 липня 2011 року. На жаль, моніторинг наявності продовольчого і фуражного зерна, а отже поточний і прогнозний рівень забезпеченості, був проведений неякісно й Україна втратила позиції з експорту зерна на світовому ринку. Адже за нормальних умов та урожаю понад 40 млн. т експортний потенціал України становить не менше 20 млн. т зерна, проте за 2010-2011 маркетинговий рік було експортовано лише 8743 тис. т зерна. На зміну квотам з 11.07.2011 року в Україні були запроваджені вивізні мита на пшеницю у розмірі 9% від контрактної ціни (але не менше 17 євро/т), кукурудзу — 12% (не менше 20 євро/т), ячмінь — 14% (не менше 23 євро/т) відповідно до Закону про внесення змін до Податкового кодексу України [10].

Україна експортує зерно у вигляді сировини, тоді як великі запаси фуражного зерна могли б забезпечити розвиток галузі тваринництва і експорт переорієнтовувався з сировинного на продуктивний. Для успішної реалізації зерна товаровиробники несуть значні витрати при зберіганні продукції. В Україні діють приватні елеватори та державні оператори, такі як Аграрний фонд та Державна продовольчо-зернова корпорація. Вони дають можливість виробникам скоротити витрати та зекономити на зберіганні зерна. Втім, як показує практика, великі приватні елеватори здебільшого стають монополістами та диктують власні ціни, не завжди вигідні виробникам. Зернотрейдери контролюють сьогодні переважну більшість зернопотоків, напряду впливаючи на цінову політику. Тому з метою економічної безпеки власних підприємств доцільно створювати кооперативні елеватори.

3 вересня 2013 року прийнятий Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» (набуває чинності 9 січня 2014 р.) де у ст. 18 зазначено правила виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження. Таким чином, однією з особливостей економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах глобалізації ринку виступає виробництво екологічно чистої, органічної продукції, як інноваційного забезпечення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Без досконалого механізму державної підтримки вітчизняних товаровиробників зерна неможливий їх ефективний розвиток, що в перспективі може привести до загроз економічній безпеці країни. Тому удосконалення в оподаткуванні, управлінні грошовими потоками підприємства, страхуванні від ризиків та небезпек, кредитній політиці, еквівалентності міжгалузевих відносин, міжгосподарських зв'язків, розвиток інфраструктури, логістики, юридично-правовий аспект захисту вітчизняних товаровиробників зерна зумовлюють особливості їх економічної безпеки в умовах глобалізації ринку. Важливими є організаційні, комунікативні та соціальні заходи, вміле використання яких забезпечить стабільність розвитку ринку зерна та конкурентних позицій самих товаровиробників. З метою їх економічної безпеки слід проводити маркетингові дослідження, які на практиці мають місце не завжди і формування науковообґрунтованої асортиментної політики виключено з переліку пріоритетів підприємств. Важливо удосконалювати систему менеджменту організацій товаровиробникам зерна з позиції глобального підприємства, вміло формувати та використовувати інтелектуальний потенціал, як один з головних чинників ефективності. Усе це дасть змогу вміло враховувати вплив зовнішнього середовища для забезпечення власної діяльності.

Висновки. Усе вищевикладене дає підстави стверджувати, що дослідження у напрямку економічної безпеки товаровиробників зерна полягають у площині комплексного висвітлення її особливостей у галузі, необхідно досліджувати усі етапи ланцюга «виробництво-збут».

Вбачаємо важливим зосередити увагу на продовольчій та митній безпеці, які сприяють належному розвитку механізмів просування зернової продукції до споживача з мінімальним ризиком втрати прибутку виробником.

Суттєвими резервами зміцнення економічної безпеки та досягнення това-

ровиробниками зерна високої конкурентоспроможності можуть бути потужні новітні технології вирощування та переробки сировини, удосконалення господарського механізму державної підтримки галузі, а також реструктуризація експорту за рахунок збільшення переробної продукції. Пошук інноваційних підходів до пошуку інвестицій має бути пріоритетом для товаровиробників зерна в умовах трансформаційних та глобалізаційних змін в економіці держави.

Список використаних джерел:

1. Еволюція економічного розвитку та економічних теорій (проблеми дослідження та викладання): Матер. між нар. наук.-метод. конф. 26-27 квітня 2000 р. – К., 2000.
2. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб.: Питер, 2002. – 160 с.
3. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов [Гусев В. С., Демин В. А., Кузин Б. И. и др.]. - СПб: Очарованный странник, 2001. – 288 с. [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/APE/2009_12/114-122.pdf.
4. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. - 2005.- №2.- С. 52-56.
5. Меламедов С.Л. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур: дис. канд. эк. наук: 08.00.05 / Меламедов Сергей Леонидович. - СПб, 2002. – 146 с.
6. Носенко В.А., Чередник В.І. Сучасний стан зерновиробництва та розвиток інфраструктури регіонального ринку //Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2004. №4 (114). – С. 125-129.
7. Щодо розбудови механізмів державної підтримки сільгоспвиробництва в Україні. Аналітична записка [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/910.
8. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності. – К.: НІСД, 2012. – 43 с. [Електрон. ресурс]/. -Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/1213_dok-1e858.pdf.
9. Щоденний внесок аграріїв до скарбниці України \$18000000 [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://agro.ua.net/news/news_37709.html.
10. Сидоренко О. Продовольча безпека України неможлива без державного регулювання АПК [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/216-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-nemozhliva-bez-derzhavnogo-regulyuvannya-apk.html>.

Рецензент – д.е.н., професор Волощук К.Б.

УДК 334.784

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ

Корягіна Т.В., к.держ.упр., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія

Розглянуто сучасний стан інституціонального забезпечення корпоративного сектора в Україні та обґрунтовано основні напрями його вдосконалення державою. Розроблені та запропоновані такі заходи як: захист прав власності, розвиток фондового ринку та створення сприятливого інвестиційного клімату.

The current state of the institutional support of the corporate sector in Ukraine is analyzed, and the basic trends of its improvement by the state are justified. Such measures as: property rights protection, stock market development and creation of the favorable investment climate were elaborated and proposed.